

Kasper og Fredrik bygger hytte

Sist oppdatert: 15. november 2003

Kasper og Fredrik vil bygge hytte i et tre. Men hvordan skal de sørge for at plankene får riktig lengde. De må finne noe å måle med. Hva med kroppen?

Kasper og Fredrik er to gode venner. Nå vil de bygge hytte i et tre. De skal bygge hytta mellom tre sterke grener. Planker må de ha for å bygge hytten sin. Det står en container full av materialer litt lenger borte i gata. Det er bare å forsyne seg!

Fredrik vil ha en firkantet hytte. Da må de ha en støtte til det fjerde hjørnet i hytta. «Vi skaffer en tykk stolpe», sier Kasper. «Men hvor lang skal den være?». «Den må være så lang at den rekker helt opp til grenene!», sier Fredrik.

«Mellom de tre grenene og stolpen legger vi fire grunnplanker. Disse grunnplankene skal hytta bygges på. Når de er godt spikret fast kan vi spikre gulv og vegger oppå dem», sier Kasper. Fredrik synes det høres veldig bra ut.

Men hvor lange skal plankene være? De må være lange nok til å rekke mellom grenene. I alle fall de nederste som de skal bruke til gulv.

Plankene må være så lange at de rekker mellom de tre grenene og stolpen. Stolpen må rekke fra bakken og opp til hytta. Spikerne må være litt tykkere enn plankene. Alt dette må de passe på.

Guttene tenker og tenker. De kan jo ikke ta med seg treet bort til containeren for å få med seg riktige planker. De må vite hvor lange plankene skal være uten å ha med seg treet. Det var da skrekkelig vanskelig da!

Da får Fredrik en idé! «Vi bruker kroppen vår til å måle! Fra den ene grenen til den andre er det 3 armlengder. Vi trenger veggen litt lengre. To av grunnplankene må altså være 3 og en halv armlengde.»

«Ja!», sier Kasper. Og mellom den andre og den tredje grenen er det fire armlengder. Da må jo de to andre plankene være 4 og en halv armlengde.» Guttene blir så oppglødd at de tar rundt hverandre og danser i vill dans.

«Kasper og Fredrik bygger hytte»

«Men hvor lang skal stolpen være da?», sier Kasper. «Det blir mange armlengder, for grenene sitter høyt oppel!». Vi kan da måle med mer enn armlengder. Holder jeg armene rett ut fra kroppen blir det ganske langt mellom fingerspissene på den ene hånden og fingerspissene på den andre. Vi kaller målet for favn!»

Fredrik måler nøye. «Stolpen må være tre favn lang,» konstaterer han fornøyd. Guttene løper av gårde til containeren for å hente plankene. De er heldige, og finner planker som er lange nok. Noen må de sage kortere. Men nå trenger de spiker. Hvor lange skal de være?

«Plankene er like brede som begge mine tommeltotter tilsammen», sier Kasper. Spikrene må være mye lengre. «Vi må ha spikre som er fem tommeltotter lange», ler Fredrik. Hoiende løper guttene inn i verkstedet til far. Spikrene viser det seg at spikrene er 6 tommer lange. Det holder.

«Og så vil jeg ha en stige», sier Fredrik. «Hvert trinn skal være to fot lang.» Guttene sager og spikrer. De lager en super hytte. Den manglet bare vindu og dør... Men man kan jo ikke tenke på alt da!

Kroppsmål

tomme: bredden av en tommeltott

fot: lengden av en fot

alen: lengden fra albue til fingerspiss når hånden er åpen

favnr: lengden fra fingerspiss til fingerspiss når armene er utslått

Visste du at:

På Island er alen også blitt brukt som verdibetegnelse, idet man brukte vadmél som hovedbetalingsmiddel – og målte vadmelen i alen. Slik man i Europa har verdien av gull som grunnlag for de forskjellige pengeenheterens verdi, la man på Island verdien av en alen vadmél til grunn for den islandske øre.

Dikterne bruker lengdemål

«Vi ere en nation vi med, vi små, en alen lange» (Wergeland, II. 174)

«Gud, giv lys - hvis ei, så slå mig tusend alen under muld» (Ibsen, Brand, 199)

«Her i distriktet er jo luften så gæv; – den lægger til befolkningens alder en alen» (Ibsen, Peer Gynt, 248)

«(Hun var) bare en tomme lang, og derfor blev hun kalt Tommelise» (H.C. Andersen)

«Hele du, hver trevl og tomme» (Ibsen, Peer Gynt, 160)

«Jeg har ei ment den storhed, som i fod og tommer ud kan måles» (Ibsen, Brand, 204)

Ord og uttrykk med lengdemål

«måle med sin egen alen»: å måle med sin egen målestokk, eller med sine egne forutsetninger.

«Legge en alen til sin lengde» eller «vokse en alen»: å få økt selvtillit.

«Ikke fire en tomme»: å være streng og ikke la seg lokke med på noe mer enn det en har bestemt seg for.

«En tomme på en lang nese»: et lite tillegg, eller en liten økning, kan få stor virkning når det som økes allerede er i største laget.

Filosofiske spørsmål

1. *Hvorfor tror du de brukte nettopp foten, armene og tommelen for å måle ting i gamle dager? Kunne de like gjerne ha brukt nesene eller ørene eller neglene eller avstanden mellom skuldrene? Hvorfor/hvorfor ikke?*
2. *Hvorfor bruker vi ikke alen, favn, tommer og fot lenger idag? Er det så bedre å måle ting i meter og centimeter? Hva var egentlig fordelene med å gå over til meter/centimeter? Hva var ulempene med denne overgangen? Hva er mest nøyaktig, den nye eller den gamle målemetoden?*
3. *Har du tenkt over hva som kan måles og hva som ikke kan måles? Kan vi f.eks. måle tankene og følelsene våre? Kan vi måle hvor sinte eller glade vi er? Hvordan? Finnes det noe apparat som måler dette? Hvis ikke, hvordan skal vi da kunne måle tanker og følelser?*
4. *Hvis Gud finnes, kan vi da måle Gud på noen måte? Hvilke mål måtte vi i tillegg bruke? Kan vi bruke meter, kilometer, kilo, eller tonn? Går det an å måle noe som vi ikke kan se?*
5. *«Her i distriktet er jo luften så gæv; – den legger til befolkningens alder en alen», sier Henrik Ibsen i Peer Gynt. Men hvordan kan han si noe slikt, det går vel ikke an å legge en alen til sin alder? Eller gjør det det? Hvis du er 8 år og legger til to meter, hvor gammel blir du da? Hvis du er 1 meter og 20 centimeter høy og legger til 14 dager, hvor høy blir du da?*